

СОЦІАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СПОЖИВЧОГО КОШИКУ

На сьогоднішній день особливо складно визначити раціональний набір споживчих товарів та послуг, що буде здатен задовольнити мінімальні потреби населення. Для цього формується споживчий кошик, що включає набір продуктів, товарів і послуг для задоволення цих потреб, на одну людину, виходячи з її віку, без урахування індивідуальних потреб [1].

Споживчий кошик – це орієнтовний асортимент (набір) товарів та послуг, який необхідний для збереження здоров'я людини та забезпечення її життєдіяльності. Від вартості споживчого кошика залежать мінімальна заробітна плата та пенсія, обсяг соціальної допомоги, формування бюджету України та місцевих бюджетів. Продовольчий кошик складається з таких наборів: продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для основних соціальних і демографічних груп населення. Набір товарів та послуг, а відповідно і розмір прожиткового мінімуму, як правило, залежить від стану економіки країни. Вміст споживчого кошика пересічного українця регулюється Постановою Кабінету Міністрів України № 780 від 11.10. 2016 р. Слід зазначити, що, згідно з законодавством України, він має переглядатись кожні 5 років, адже змінюються ціни, економічна ситуація і загалом смаки споживачів. Але в реальності для українців він не змінювався починаючи з 2000 року [2].

Проведений аналіз продовольчої групи товарів свідчить про те, що з 2010 року ціни зросли на 80%, а реальні доходи при цьому скоротилися більш ніж на 10%. Причому, товари і послуги дорожчали нерівномірно: наприклад, триразове за сумою підвищення цін на комунальні послуги і паливо прийшлося на 2011-й, 2014-й і 2015 роки. Найбільше за 2017 рік змінилася ціна на м'ясо і молочні продукти, у середньому, зростання становило більше 25%. Для свинини і яловичини близько 30%, що пов'язано із скороченням поголів'я великої рогатої худоби. Порівняльний аналіз продовольчої групи товарів у 2000 і 2019 роках не виявив суттєвих розбіжностей в асортименті та обсягах продуктів (табл. 1). Встановлено, що у 2019 р. у пропонованому раціоні збільшилась кількість хлібопродуктів (на 7 кг), м'яса (на 3 кг), картоплі (на 10 кг), проте було виявлено зменшення на 5 кг обсягу молокопродуктів, на 1 кг риби та рибопродуктів. Категорії продуктів овочі та баштанні культури, фрукти та ягоди, цукор, солодоші, олія та маргарин, яйця залишилися без змін.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз продовольчої групи товарів

Продукти харчування	2000-ні роки	2019 рік	Відхилення (+;-)
М'ясо та м'ясопродукти (кг/рік)	50	53	3
Молоко та молокопродукти (кг/рік)	148,5	143,5	-5
Хлібопродукти (кг/рік)	116,4	123,4	7
Риба та рибодукти (кг/рік)	13	12	-1
Яйця (шт/рік)	220	220	-
Картопля(кг/рік)	85	95	10
Овочі та баштанні культури(кг/рік)	110	110	-
Фрукти та ягоди(кг/рік)	64	64	-
Цукор, солодоші(кг/рік)	37	37	-
Олія та маргарин(кг/рік)	9,1	9,1	-

У розвинених країнах склад споживчого кошика визначається згідно зі статистичними даними та за результатами опитування населення. Наприклад, у США набір, що входить до кошика, визначається за бюджетом Геллера. Тобто, на основі тих товарів і послуг, які громадяни вважають необхідними для повноцінного життя. При цьому, продукти харчування складають лише 30 % від вмісту кошика. Для порівняння, в Україні товари продовольчої групи становлять майже 50 %.

У багатьох країнах Західної Європи та у США до складу споживчого кошика входять також витрати на громадське харчування. Наприклад, у Німеччині передбачено можливість один раз на тиждень відвідати кафе, а також замовити піцу з доставкою додому. Великобританія заклала у свій споживчий кошик шампанське і пиво. Громадяни США також можуть собі дозволити алкогольні напої – пиво, вино, віскі як удома, так і в ресторані (табл. 2).

Таблиця 2. Елементи споживчого кошику в різних країнах світу

Країна	К-ть найменувань	Продукти харчування	Алко-голь	Тютюнові вироби	Освіта	ПК або ноутбук, інші прилади	Послуги перукаря, манікюрного салону
Україна	297	+	-	-	-	-	-
США	350	+	+	+	+	+	+
Англія	350	+	-	-	+	+	-
Франція	507	+	-	-	-	+	+
Грузія	288	+	+	-	-	-	-
Білорусь	290	+	-	-	-	-	-

Аналіз споживчого кошику України та розвинених країн виявив розбіжності у статтях освіта, послуги зв'язку, придбання побутових приладів, ноутбуки, комп'ютери та інша техніка.

Загалом, у споживчому кошику українця акцент робиться на задоволенні потреб у їжі і мінімальному забезпеченні існування. Не враховано потреби в освіті та відпочинку. Згідно споживчого кошику,

можна лише 12 разів на рік відвідати кіно, зоопарк, парк розваг, театр, філармонію, аквапарк, музей, галерею, клуб, бібліотеку і тому подібні заклади. В той час, коли американці та англійці мають добре розвинену «продуктову» основу і тому більше розвинули свій кошик в напрямку робіт та послуг.

Тобто, беручи за основу піраміду Маслоу (ієрархічна система потреб людини, складена американським психологом Абрагамом Маслоу), можна сказати, що поки Україна буде концентрувати увагу на забезпеченні потреб у харчах і проживанні, тобто фізіологічних потребах, духовні потреби залишатимуться незадоволеними. У результаті аналізу встановлено, що у споживчому кошику українця продукти харчування займають 58,30%, послуги – 31,09%, непродовольчі товари – 10,43%. В той час як у найбільш розвинених країнах – Швейцарії, Данії та Нідерландах – витрати на продукти харчування не перевищують 20%, у Франції – до 30%. Рациональний споживчий бюджет має структуру: продукти харчування до 30%, непродовольчі товари 47% (із них тканини, одяг, взуття 20%; меблі, предмети культури і побуту 18%; інші товари 9%) і всі послуги 23%.

Таким чином, фактична структура споживання населення України далека від раціональної. Отже, з метою достатнього забезпечення нормального функціонування організму людини та збереження його здоров'я необхідно здійснити перегляд нормативів щодо визначення структури споживчого кошику з урахування реальних цін на ці товари. Удосконалення методики встановлення розміру споживчого кошику повинно враховувати: досягнення відповідності його складу та розміру сучасним умовам життя населення; розширення складу та покращення якості благ, що входять до складу мінімального споживчого кошику; забезпечення належного співвідношення витрат на продовольчі, непродовольчі товари та послуги.

Література

1. Закон України «Про прожитковий мінімум» від 20.01.2018 № 966-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2016 № 780 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
3. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Споживчий кошик в Україні: що він передбачає та чи відповідає прожитковому мінімуму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/spozhivchij-koshik-v-ukrajini-shcho-vin->.